

**एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेंतर्गत
अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी सेविका व
मदतनीस यांच्या नियुक्तीबाबत.**

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग

शासन निर्णय क्र. एबावि-२००७/प्र.क्र.१४३/का-६

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक :- १२ मार्च, २००८

- वाचा : १. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि १०९९/प्रक्र.५४८/का.६, दि. ३१.८.१९९९.
२. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि २०००/प्रक्र. ३४५/का.६, दि.२८.११.२०००.
३. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि २००२/प्रक्र. २८७/का.६, दि.६.९.२००२.
४. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि २००१/प्रक्र. ३४६/का.६, दि.११.१.२००२.
५. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि २००४/प्रक्र. २०३/का.६, दि.९.२.२००५.
६. शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. एबावि २००४/प्रक्र. २०६/का.६, दि.२८.१२.२००५.

प्रस्तावना :- एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना ही केंद्र पुरस्कृत योजना असून या योजनेंतर्गत अंगणवाड्यांमधील अंगणवाडी सेविका व मदतनीस या मानधनी कर्मचा-यांच्या नियुक्तीसंदर्भात शासनाने विहीत कार्यपद्धती ठरवून दिलेली आहे. एखादया भागात एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेंतर्गत अथवा राज्य शासनमार्फत नवीन अंगणवाडया सुरु झाल्यानंतर त्या भागातील मिनी अंगणवाडी सेविका / बालवाडी शिक्षिका यांना अंगणवाडी सेविका / मदतनीस म्हणून नियुक्ती देण्यासंदर्भात शासनाने वर नमूद केलेल्या संदर्भ क्र. १ ते ४ येथील शासन निर्णयान्वये आदेश दिलेले होते. त्यानंतर प्रशासनातील सुसूत्रीकरणाच्या दृष्टीने मिनी अंगणवाडी सेविका व बालवाडी शिक्षिका यांच्या नियुक्तीबाबत वर नमूद केलेले सर्व शासन निर्णय अधिक्रमित करुन संदर्भाधिन क्र. ५ नुसार सुधारित शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आलेला आहे. तरीसुध्दा यासंदर्भातील थेट नियुक्त्या व उमेदवारांची निवड अधिक पारदर्शकपणे व्हाव्यात यासाठी दिनांक ९.२.२००५ च्या शासन निर्णयात सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार दिनांक ९.२.२००५ व २८.१२.२००५ च्या शासन निर्णय अधिक्रमित करुन खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :- एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना या केंद्र पुरस्कृत योजनेंतर्गत राज्यात ज्या ठिकाणी केंद्र शासनमार्फत मंजूर केलेल्या नवीन अंगणवाडया सुरु करण्यात येतील, अशा ठिकाणी यापूर्वी एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेंतर्गत मिनी अंगणवाडी किंवा ग्रामपंचायत, पंचायत समिती, जिल्हा परिषद, महानगर पालिका, नगरालिका व कॅन्टोनमेंट बोर्ड (कटक मंडळे) समाज कल्याण विभाग, शिक्षण विभाग केंद्रीय व राज्य समाज कल्याण सल्लागार बोर्ड यांच्या बालवाडया सुरु असतील तर, त्या ठिकाणची मिनी अंगणवाडी / बालवाडी बंद करण्यात येऊन तेथील मिनी अंगणवाडी सेविका / बालवाडी शिक्षिका ही एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेंतर्गत अंगणवाडी सेविका पदासाठी आवश्यक असलेली अर्हता धारण करत असेल तर त्या मिनी अंगणवाडी सेविकेला / बालवाडी शिक्षिकेला

अशा अंगणवाडी केंद्राकरिता अंगणवाडी सेविका म्हणून थेट नियुक्ती देण्यात यावी. जर मिनी अंगणवाडी सेविका / बालवाडी शिक्षिका, अंगणवाडी सेविका या पदासाठी आवश्यक असलेली अर्हता पूर्ण करू शकत नसेल तर तिला मदतनीस म्हणून थेट नियुक्ती देण्यात यावी. या तरतुदीनुसार खाजगी अथवा स्वयंसेवी संस्थेमार्फत (जरी कोणत्याही विभागाकडून अनुदान मिळत असेल तरीही) चालविण्यात येणा-या बालवाडी केंद्रातील शिक्षिकांना अंगणवाडी सेविका / मदतनीस म्हणून थेट नियुक्तीसाठी विचार करता येणार नाही. अशा प्रकरणी ज्या भागात / क्षेत्रात (नगरात) अंगणवाडी केंद्र सुरू करण्यात येणार असल्यामुळे त्याच गावातील / क्षेत्रातील मिनी अंगणवाडी / बालवाडी बंद होणार आहे अशा केंद्रानाच हा नियम लागू राहील.

२. अंगणवाडी सुरू झाल्यामुळे सामाजिक न्याय विभाग, आदिवासी विकास विभाग, शिक्षण विभाग व आदिवासी आश्रमशाळांना जोडून असलेल्या ज्या बालवाड्या बंद होणार आहेत, अशा बालवाड्यांमधील मदतनीस / अंशकालीन दाईंना अंगणवाड्यांमध्ये मदतनीस म्हणून सामावून घेण्यात यावे.

३. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतर्गत कार्यरत असलेल्या अंगणवाडीमधील अंगणवाडी सेविकेचे पद रिक्त झाले असेल अथवा त्या गावात नवीन अंगणवाडी केंद्र मंजूर करण्यात आले असेल अशावेळी त्या गावच्या त्या अंगणवाडीतील मदतनीस, अंगणवाडी सेविका पदासाठी आवश्यक असलेली अर्हता पूर्ण करीत असेल व मदतनीस म्हणून दोन वर्षांचा अनुभव / सेवा पूर्ण झाली असेल तर तिला अंगणवाडी सेविका म्हणून थेट नियुक्ती देण्यात यावी. परंतु, या प्रयोजनार्थ नवीन अंगणवाडी मंजूर झाल्यामुळे त्या गावी परिच्छेद १ मध्ये नमूद केलेल्या विभागाची / बोर्डाची मिनी अंगणवाडी / बालवाडी बंद होणार असेल तर अशा प्रकरणी बंद होणा-या मिनी अंगणवाडी / बालवाडी शिक्षिकेला परिच्छेद १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी. जर एका स्थानिक क्षेत्रात / गावात एकापेक्षा अधिक अंगणवाड्या कार्यरत असतील आणि त्या स्थानिक क्षेत्रातील / गावातील कोणत्याही अंगणवाडीमध्ये सेविकेचे पद रिक्त झाले असेल तर त्या स्थानिक क्षेत्रातील / गावातील सर्व अंगणवाड्यांमध्ये मदतनीस म्हणून काम करीत असलेल्या सर्वाधिक अनुभवी (सेवा ज्येष्ठतेप्रमाणे) अर्हताप्राप्त मदतनीस महिलेची अंगणवाडी सेविकेच्या रिक्त जागी थेट नियुक्ती करण्यात यावी.

४. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतर्गत अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस या पदावर नियुक्तीसाठी १८ ते ४४ वर्षे वयोमर्यादा निश्चित करण्यात येत आहे. मात्र बालवाडी शिक्षिकेला अंगणवाडी सेविका म्हणून थेट सामावून घेतांना ५५ वर्षे वयाची अट राहील, मिनी अंगणवाडी सेविका या योजनेमध्ये आधीपासूनच काम करीत असल्यामुळे तिला सामावून घेतांना वयाची अट लागू राहणार नाही. परंतु, शैक्षणिक पात्रतेची अट लागू राहील.

५. एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतर्गत अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी सेविका व मदतनीस या मानधनी कर्मचारी असल्यामुळे त्यांना शासकीय कर्मचा-यांप्रमाणे नियत वयोमानाने सेवानिवृत्ती म्हणजे ५८ वर्षे वयाची अट लागू असणार नाही. तथापि, अंगणवाडी सेविका, मदतनीस व मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती यांच्या

मानधनी सेवा त्यांचे वय ६५ वर्षे पूर्ण होईपर्यंत किंवा त्या शारिरिकदृष्ट्या काम करण्यास सक्षम असेपर्यंत यापैकी जे आधी घडेल तोपर्यंतच सुरु ठेवण्यात यावी.

६. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी सेविका व मदतनीस या मानधनी पदावर नेमणूका करतांना स्थानिक रहिवासी (त्याच गावातील/वसाहततील /झोपडपट्टीतील) व महिला उमेदवार असणे अनिवार्य आहे. त्या गावातील / वसाहततील /झोपडपट्टीतील महिलेचीच अंगणवाडी सेविका / मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती / मदतनीस म्हणून नियुक्ती करण्यात यावी. तसेच त्या त्या पदासाठी विहित केलेली शैक्षणिक अर्हता असणे आवश्यक राहिल. मिनी अंगणवाडी सेविका, बालवाडी शिक्षिकेला अंगणवाडी सेविका / मदतनीस म्हणून थेट नियुक्ती देण्यासाठी ती स्थानिक रहिवाशी असावी ही अट शिक्षिल करण्यात येत आहे, कारण बालवाडीचे अंगणवाडीत रुपांतर करतेवेळी त्याच गावातील / क्षेत्रातील बालवाडीचे रुपांतर अंगणवाडी केंद्रात करण्यात येते. मात्र नियुक्ती झाल्यानंतर तिने अंगणवाडी असलेल्या स्थानिक ठिकाणी वास्तव्य करणे आवश्यक राहिल.

७. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी सेविका व मदतनीस या पदावर **सर्वसाधारण उमेदवारांमधून जाहिरातीद्वारे अर्ज मागवून निवड करण्यासाठी** शासनाने नियुक्त केलेल्या निवड समितीने उमेदवारांची निवड करताना सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट “अ” व “ब” मधील तक्त्याचा अवलंब करून उमेदवारांची निवड करावी.

८. अंगणवाडी सेविका, मदतनीस व मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती यांची पदे रिक्त झाल्यानंतर ३० दिवसांच्या आत जाहिरात देऊन अर्ज मागविण्यात यावेत. परिशिष्ट “अ” अन्वये मुलाखतीच्या ३० गुणांव्यतिरिक्त शैक्षणिक अर्हता, विधवा / परित्यक्त्या / घटस्फोटिता, जात, अनुभव इ. याबाबतचे निश्चित गुण दिलेल्या प्रमाणपत्राची पडताळणी करून उमेदवारनिहाय त्यांना ७० पैकी मिळालेल्या एकूण गुणांची यादी मुलाखत घेण्यापूर्वी, ज्या ठिकाणी मुलाखती घेण्यात येणार आहेत तेथे नोटीस बोर्डवर, अर्ज केलेल्या किमान पाच उमेदवारांची स्वाक्षरी घेऊन लावण्यात यावी. सदर गुणांची यादी जाहिरातीनुसार अर्ज सादर करतांना त्यासोबत असलेल्या प्रमाणपत्रांच्या आधारेच तयार करण्यात यावी. कोणत्याही परिस्थितीत त्यानंतर दाखल केलेल्या प्रमाणपत्रांचा गुण देण्याकरिता विचार करण्यात येऊ नये. सदर यादी नोटीस बोर्डवर लावल्याशिवाय मुलाखती घेण्यात येऊ नयेत. मुलाखतीचा कार्यक्रम शक्यतो पुढे ढकलू नये.

९. सोबतच्या परिशिष्ट “अ” नुसार किमान एक वर्षापेक्षा जास्त सेवा / अनुभव असल्यास त्याबद्दल १० गुण मिळण्याकरिता यापुढे एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेची अंगणवाडी / मिनी अंगणवाडी, जिल्हा परिषद, समाजकल्याण विभाग, केंद्रीय व राज्य समाजकल्याण बोर्ड, महानगरपालिका / नगरपालिका/ परिषद, कॅटॉन्मेंट बोर्ड (कटक मंडळ) अशा शासनमान्य संस्थेतील अनुभव असल्यास गुण देण्यात यावेत. **या प्रयोजनासाठी खाजगी संस्थेतील सेवा / अनुभव ग्राह्य धरण्यात येऊ नयेत तसेच मान्यताप्राप्त अथवा अनुदानित संस्था असली तरीही अशा संस्था मधील अनुभव ग्राह्य धरण्यात येऊ नये, कारण तेथील शिक्षिकांची नियुक्ती खाजगी संस्थांकडून केलेली असते.**

१०. जाहिरातीनुसार केलेल्या अर्जासोबत जोडलेल्या कागदपत्रांची काळजीपूर्वक तपासणी करुन घ्यावी. अर्जासोबत असलेल्या कागदपत्रांच्या झेरॉक्स प्रती सक्षम प्राधिका-याकडून साक्षांकित केलेल्या असाव्यात. ज्या प्रमाणपत्रात खाडाखोड असेल, किंवा त्या प्रमाणपत्राबाबत शंका वाटत असल्यास, मूळ प्रमाणपत्र प्राप्त करुन घेऊन सदर कागदपत्राची सत्यता पडताळून पहावी. निवड समितीने गुणानुक्रमानुसार ज्या उमेदवारांची निवड केली असेल त्या उमेदवाराने अर्जासोबत जोडलेल्या कागदपत्रांच्या, मूळ कागदपत्रांची तिला हजर करुन घेण्यापूर्वी न चूकता पडताळणी करुन घ्यावी. ज्या प्रकरणी कोणत्याही प्रकारची शंका असेल अशी प्रकरणे तात्काळ वरिष्ठ अधिका-यांच्या निदर्शनास आणून द्यावीत.

११. नागरी/ ग्रामीण / आदिवासी प्रकल्पांमध्ये अंगणवाडी सेविका / मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती / मदतनिस या पदावर नियुक्ती प्रक्रियेसाठी संबंधित आमदारांच्या अध्यक्षतेखाली मुलाखत समित्या स्थापन केल्या आहेत, तथापि ब-याच ठिकाणी आमदारांकडून मुलाखतीसाठी तारीख वेळ लवकर मिळत नाही. निवड प्रक्रियेसाठी नियुक्त मुलाखत समितीमध्ये ब-याच वेळा आमदार उपलब्ध होत नाहीत. आमदार मुलाखतीसाठी ठरलेल्या दिवशी, वेळी व ठिकाणी हजर राहिले नाहीत तर उपस्थित सदस्यांमधून सर्व संमतीने एका सदस्यांची त्या बैठकीपुरती मुलाखत समिती अध्यक्ष म्हणून निवड करावी. मुलाखत समितीचे कामकाज केवळ संबंधित आमदार हजर नाहीत या कारणास्तव थांबवू नये किंवा मुलाखती पुढे ढकलू नयेत. ज्या विधानसभा क्षेत्रातील अंगणवाडी केंद्राचे पद भरावयाचे आहे त्या क्षेत्राचे आमदारच अशा समितीचे अध्यक्ष असतील.

१२. एखाद्या प्रकल्पात अंगणवाडी सेविका/ मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती / मदतनीस यांची एकूण ६ किंवा त्यापेक्षा कमी रिक्त पदे असतील तर मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद / बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी प्रकल्प) यांनी त्यांचे स्तरावर विहीत पध्दतीने नियुक्त्या कराव्यात. त्यासाठी नियमित मुलाखत समितीद्वारे मुलाखत घेण्याची आवश्यकता राहणार नाही.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

के. जी. वळवी
कार्यायन अधिकारी

प्रति,

मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
मा. मंत्री / राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
प्रधान सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, रायगड भवन, नवी मुंबई,

ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय ग्रंथालय, विधान भवन, मुंबई ३२
सर्व जिल्हाधिकारी
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
सर्व उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, (बाल कल्याण)
सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी
सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण / आदिवासी / नागरी)
महिला व बाल विकास विभागातील सर्व कार्यासने निवड नस्ती (कार्यासन ६)

आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे
सर्व मंत्रालयीन विभाग.

महासंचालक, महिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
सर्व विभागीय आयुक्त

परिशिष्ट “अ”

(शासन निर्णय क्र. एबावि-२००७/प्र.क्र.१४३ /का-६, दिनांक १२.३.२००८)

भाग	बाब	एकूण गुण	अंगणवाडी सेविका				अंगणवाडी मदतनीस			
			शैक्षणिक पात्रता	नागरी	ग्रामीण	आदिवासी	शैक्षणिक पात्रता	नागरी	ग्रामीण	आदिवासी
अ		३०	पदवीधर	३०	३०	३०	पदवीधर	३०	३०	३०
			बारावी	२५	२५	२५	बारावी	२५	२५	२५
			दहावी	२०	२०	२०	दहावी	२०	२०	२०
			आठवी	निरंक	१५	१५	आठवी	१५	१५	१५
			शिथिलता	निरंक	निरंक	शिथिलक्षम प्रत्येक इयत्तेसाठी १ गुण कमी	चौथी	१०	१०	१०
							इयत्ता चौथी पेक्षा कमी प्रत्येक इयत्तेसाठी १ गुण कमी करण्यात यावे.			
	विधवा / परित्यक्त्या / घटस्फोटीत	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
	अनुसूचित जाती / अनुसूचित जमाती / विमुक्त / भटक्या जाती/ जमाती / इतर मागासवर्गीय / विशेष मागास प्रवर्ग	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०
	अनुभव (किमान एक वर्षापेक्षा जास्त अनुभव)	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०
ब	मुलाखतीचे गुण	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
	एकूण गुण	१००								

टिप :- भाग ‘अ’ मधील गुण गुणांकन तक्त्यामध्ये दर्शविल्याप्रमाणेच देण्यात यावेत व प्राप्त गुणांची उमेदवारनिहाय यादी ज्या ठिकाणी मुलाखत होणार आहे त्या ठिकाणी मुलाखतीच्या दिनांकापूर्वी ५ उमेदवारांच्या स्वाक्ष-या घेऊन नोटीस बोर्डावर लावण्यात यावी. एकदा यादी प्रसिध्द केल्यानंतर कोणतेही प्रमाणपत्र सादर केले तरी या यादीत बदल करता येणार नाही. भाग ‘ब’ मधील गुण मुलाखतीच्या योग्यतेनुसार देण्यात यावेत.

परिशिष्ट “ब”

(शासन निर्णय क्र. एबावि-२००७/प्र.क्र.१४३ /का-६, दिनांक १२.३.२००८)

अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस

पदांसाठी किमान अर्हता

१. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस या स्थानिक रहिवासी असाव्यात.
२. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस या पदावर सरळ नियुक्तीसाठी वयोमर्यादा १८ ते ४४ वर्षे अशी राहिल.
३. नागरी भागामध्ये अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती या पदाकरिता उमेदवार किमान एसएससी उत्तीर्ण व ग्रामीण भागामध्ये किमान इयत्ता आठवी उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे.
४. आदिवासी भागामध्ये अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती पदासाठी उमेदवार इयत्ता आठवी उत्तीर्ण असणे आवश्यक असले तरी तेवढ्या शैक्षणिक अर्हतेचा उमेदवार अंगणवाडी परिक्षेत्रात उपलब्ध न झाल्यास, शैक्षणिक अर्हतेची अट शिथील करण्यात यावी. मात्र संबंधित अंगणवाडी परिक्षेत्रात इयत्ता आठवी उत्तीर्ण उमेदवार उपलब्ध नसल्याचे बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांनी प्रमाणित करणे आवश्यक राहिल.
५. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस या पदावर उमेदवाराची निवड करताना विवाहीत / अविवाहीत असा भेदभाव करण्यात येऊ नये.
६. अंगणवाडी सेविका, मिनी अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस या पदांसाठी नागरी प्रकल्पातील अंगणवाड्यांवर नियुक्ती करताना, सदर उमेदवार अंगणवाडी स्थित असलेल्या अंगणवाडी क्षेत्रातील / वॉर्डातील रहिवासी असणे आवश्यक आहे.
